

МОТИВИ
КЪМ ПРОЕКТА НА ЗАКОН ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА
НАКАЗАТЕЛНИЯ КОДЕКС

1. Причини, които налагат приемането на предложението за законопроект

С решение № 8 от 24 юли 2025 г., постановено по конституционно дело № 15 от 2024 г., обн., ДВ, бр. 60 от 25 юли 2025 г., Конституционният съд на Република България обяви за противоконституционни разпоредбата на чл. 280, ал. 5 от НК – в цялост, и тази на чл. 281, ал. 4 – в частта „или се налага глоба в размер на пазарната стойност на превозното средство в лева, ако не е негова собственост“ от Наказателния кодекс (НК). С решението си, Конституционният съд отхвърли исканията, с които беше сезиран, да обяви за противоконституционни разпоредбите на чл. 343, ал. 5 и чл. 343б, ал. 5 от НК.

Обявената за противоконституционна разпоредба на чл. 280, ал. 5 от НК (нова – ДВ, бр. 67 от 2023 г.) предвижда, че в случаите по ал. 2, т. 5 (организирано от група или организация или извършено по поръчение и/или в изпълнение на решение на организирана престъпна група превеждане през границата на страната на отделни лица или групи от хора без разрешение на надлежните органи на властта или макар с разрешение, но не през определените за това места) превозното средство се отнема в полза на държавата, ако е собственост на дееца, или се налага глоба в размер на пазарната стойност на превозното средство в лева, когато не е негова собственост.

Разпоредбата на чл. 281, ал. 4 от НК (нова – ДВ, бр. 67 от 2023 г.) предвижда, че в случаите по ал. 2, т. 1 (противозаконно подпомагане на чужденец да пребивава или преминава в страната в нарушение на закона, извършено чрез използване на моторно, въздухоплавателно или друго транспортно средство) превозното средство се отнема в полза на държавата, ако е собственост на дееца, или се налага глоба в размер на пазарната стойност на превозното средство в лева, когато не е негова собственост.

Съдиите при Конституционния съд, подписали с особено мнение решението на мнозинството, обсъждат и разпоредбите на чл. 343, ал. 5 и чл. 343б, ал. 5 от НК, като сочат, че „мярката „отнемане“ по чл. 343, ал. 5 и чл. 343б, ал. 5 НК противоречи на установените в чл. 53, ал. 1 НК общи правила. Редакцията на двете оспорени разпоредби визира отнемане на средството на престъплението („моторното превозно средство, послужило за извършване на престъплението“), но обект на двете престъпления са обществените отношения, свързани с движението по пътищата, които произтичат от взаимодействието на човек, моторно превозно средство и път, което определя моторното превозно средство като предмет на престъплението. Разграничението между средство и предмет на престъплението е съществено, защото са подчинени на различен режим на отнемане – по отношение на предмета отнемането е допустимо само при наличие на

изрична разпоредба в особената част на Наказателния кодекс, а по отношение на средството такава разпоредба не е необходима, защото то подлежи винаги на отнемане.“

В резултат на решението на Конституционния съд, в неговата мотивна и диспозитивна част, са налице установени противоречия и несъвършенства на наказателното законодателство по отношение на разпоредбите на чл. 343, ал. 5 и чл. 343б, ал. 5 от НК, както и законова празнота във връзка с отнемането на моторното превозно средство, послужило за извършване на престъпленията по чл. 280, ал. 2, т. 4 и по чл. 281, ал. 2, т. 1 от НК, което не е собственост на деца.

2. Цели на предложения законопроект

Предлаганите изменения целят преодоляване на констатираните от Конституционния съд противоречия и несъвършенства на наказателното законодателство, от една страна, а от друга – преодоляване на законовата празнота по отношение на отнемането на моторното превозно средство, послужило за извършване на престъпленията по чл. 280, ал. 2, т. 4 и по чл. 281, ал. 2, т. 1 от НК, което не е собственост на деца, след обявяването на разпоредбите на чл. 280, ал. 5 и чл. 281, ал. 4, пр. 2 от НК за противоконституционни.

На следващо място, със законопроекта се цели и допълване и усъвършенстване на регламентацията на предмета на престъпленията по чл. 343, ал. 3 и 4 и по чл. 343б, ал. 1 – 4 от НК, за да бъдат съобразени измененията на наказателното законодателство със ЗИДНК, обн., ДВ, бр. 61 от 29 юли 2025 г.

3. Същност на законодателните промени

3. 1. Със законопроекта се предвиждат изменения в Общата част на НК, които ще дадат възможност на законодателя в случаите, в които предмет или средство на престъплението се явява чуждо имущество, да предвижда в тежест на виновния да се присъжда неговата равностойност. Предлаганата разпоредба е в съгласие с решението на Конституционния съд, който отхвърли искането за обявяване за противоконституционна на разпоредбата на чл. 343б, ал. 5 от НК, в която се предвижда да се присъжда равностойността на моторното превозно средство – предмет на престъпление по чл. 343б, ал. 1 – 4 от НК, когато деецът не е негов собственик. По този начин се преодолява и липсата на съответстваща разпоредба в Общата част на НК. В съответствие с мотивната част на решението на Конституционният съд, ще се спази конституционният принцип на равенство на гражданите пред закона. В противен случай лицата, извършили едно и също по вид престъпно деяние, ще се третират по различен начин единствено според това дали моторното превозно средство е собственост на деца или на друго лице.

3. 2. Предлага се в случаите по чл. 280, ал. 2, т. 4 от НК – каналджийство, за което е използвано моторно, въздухоплавателно или друго транспортно средство, превозното средство, послужило за извършване на престъплението (средството на престъплението), да се отнема в полза на държавата, ако принадлежи на виновния, а ако липсва или е отчуждено, да се присъжда неговата равностойност. По този начин разпоредбата на чл. 280, ал. 5 от НК се привежда в съответствие със съответната разпоредба от Общата част на НК – чл. 53, ал. 1, буква „а“ от НК, в която се предвижда, че се отнема в полза на

държавата имущество, което принадлежи на виновния и е било предназначено или е послужило за извършване на умишлено престъпление, а когато имуществото липсва или е отчуждено, присъжда се неговата равностойност. Предвижда се когато превозното средство не принадлежи на виновния, в тежест на последния да се присъжда равностойността му.

3.3. Разпоредбата на чл. 281, ал. 4 от НК, в частта, в която не е обявена за противоконституционна, се допълва и прецизира в смисъл, че в случаите по чл. 281, ал. 2, т. 1 от НК превозното средство, послужило за извършване на престъплението, се отнема в полза на държавата, ако принадлежи на виновния, а ако липсва или е отчуждено, се присъжда неговата равностойност. По този начин разпоредбата на чл. 281, ал. 4 от НК се привежда в съответствие със съответната разпоредба от Общата част на НК – чл. 53, ал. 1, буква „а“ от НК. Предвижда се когато превозното средство не принадлежи на виновния, в тежест на последния да се присъжда равностойността му.

3.4. На следващо място се предлага разпоредбата на чл. 343, ал. 5 от НК да се прецизира, като се предвиди изрично, че в случаите по чл. 343, ал. 3 и 4 от НК съдът ще може да отнеме в полза на държавата въздухоплавателното средство, моторното превозно средство, плавателния съд или специалната машина, ако принадлежи на виновния. Когато въздухоплавателното средство, моторното превозно средство, плавателния съд или специалната машина не принадлежи на виновния, ще се присъжда равностойността му.

3.5. За да се постигне по-голяма яснота относно обхвата на разпоредбата на чл. 343б, ал. 5 от НК, преминала в цялост през проверка за конституционосъобразност, да се облекчат съдилищата при преценка на нейната приложимост и да не възникват предпоставки за противоречива практика на различните съдилища по приложението на закона, се предлага нова редакция на разпоредбата, съобразена с правилата за отнемане на предмета на престъплението в полза на държавата – по чл. 53, ал. 1, буква „б“ от НК (изм. – ДВ, бр. 61 от 29 юли 2025 г.). Предлага се в случаите по чл. 343б, ал. 1 – 4 от НК моторното превозно средство да се отнема в полза на държавата, ако принадлежи на виновния, а ако липсва или е отчуждено, да се присъжда неговата равностойност. Когато превозното средство не принадлежи на виновния ще се присъжда равностойността му.

4. Очаквани резултати от прилагането на нормативния акт

С предложените изменения и допълнения ще бъдат постигнати следните резултати:

4.1. Преодоляват се констатираните от Конституционния съд – в решение № 8 от 24 юли 2025 г. по конституционно дело № 15 от 2024 г., противоречия и несъвършенства на наказателното законодателство, от една страна, а от друга –законовата празнота по отношение на отнемането на моторното превозно средство, послужило за извършване на престъпленията по чл. 280, ал. 2, т. 4 и по чл. 281, ал. 2, т. 1 от НК, което не е собственост на деца, след обявяването на разпоредбите на чл. 280, ал. 5 и чл. 281, ал. 4, пр. 2 от НК за противоконституционни.

4.2. Дава се възможност на законодателя, в случаите, в които предмет или средство на престъплението се явява чуждо имущество, да предвижда в тежест на виновния да се присъжда неговата равностойност. Предлаганата разпоредба е в съгласие с решението на Конституционния съд, който отхвърли искането за обявяване за противоконституционна на разпоредбата на чл. 343б, ал. 5 от НК, в която се предвижда да се присъжда равностойността на моторното превозно средство – предмет на престъпление по чл. 343б, ал. 1 – 4 от НК, когато деецът не е негов собственик. По този начин се преодолява и липсата на съответстваща разпоредба в Общата част на НК, на каквата се акцентира в особеното мнение към решението.

4.3. Прецизират се разпоредбите на чл. 343, ал. 5 и чл. 343б, ал. 5 от НК по отношение на естеството на отнеманото в полза на държавата превозно средство, като се подчертава, че същото е предмет на престъплението и отнемането му е в съответствие с правилото по чл. 53, ал. 1, буква „б“ от НК. По този начин се преодолява и противоречивата съдебна практика по приложението на закона.

5. Финансови и други средства, необходими за прилагането на новата уредба

За изпълнението на предвидените промени не са необходими допълнителни разходи, трансфери или други плащания.

Предложеният проект на акт не води до въздействие върху държавния бюджет.

Законопроектът не съдържа разпоредби, свързани с въвеждането на регулаторни режими.

Проектът на закон не съдържа разпоредби, въвеждащи актове на Европейския съюз, поради което към него не е изготвена таблица за съответствие с правото на ЕС.

Към законопроекта е приложена справка за съответствието му с Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи и с практиката на Европейския съд по правата на човека.

Законопроектът ще бъде публикуван за провеждане на обществени консултации за срок от 30 дни.